

Engagemang för att förändra

Historien visar många exempel på människor som gått samman för att skapa förändring. Det kan handla om allt från lokala frågor till stora reformer och nya lagar.

Här vill jag ge några exempel på engagemang som har flyttat fram positioner, gett fler människor sina rättigheter, förändrat hur samhället ser på olika frågor och påverkat människors liv på djupet.

Oavsett vilken grupp av rättighetsbärare vi pratar om har förändring aldrig kommit av sig själv. Den har alltid varit resultatet av att människor gått ihop för att påverka, dem som berörs direkt och de allierade som bidragit till att skapa tryck i frågan. Ett annat gemensamt drag är att förändring tar tid.

Kvinnors rösträtt

Kvinnor fick rösträtt i Sverige 1921. Då hölls det första riksdagsvalet där kvinnor både fick rösta och vara valbara. Fem kvinnor valdes in i riksdagen: Kerstin Hesselgren, Elisabeth Tamm, Agda Östlund, Nelly Thüring och Bertha Wellin.

Vägen dit hade varit lång. Många kvinnor var till och med emot kvinnlig rösträtt, och ordet "rösträttskvinna" användes hånfullt. Men kvinnor från olika samhällsgrupper samarbetade ändå för att driva frågan – både i Sverige och i många andra länder.

År 1902 startades Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt (LKPR). Den samlade kvinnor från hela det politiska spektrumet. Bara kvinnor kunde vara medlemmar. Några kända namn är Anna Lindhagen, Lydia Wahlström, Anna Whitlock och Elin Wägner.

Sverige var sent ute. I Norden hade alla andra länder infört kvinnlig rösträtt tidigare: Finland 1906, Norge 1907 och Danmark och Island 1915.

Och även här var allierade viktiga – det var männen i riksdagen som till slut röstade igenom förslaget.

Personlig assistans

I början av 1900-talet bodde och studerade personer med funktionsnedsättning ofta på institutioner. Institutionerna var ofta anpassade efter en viss typ av funktionsnedsättning, som Tomtebodan för synskadade eller Norrbackainstitutet för personer med rörelsenedsättning.

På 1960- och 70-talet växte kraven på att personer med omfattande funktionsnedsättning skulle få leva mer självständiga liv, i stället för att bo på institutioner eller sjukhem.

Efter många utredningar infördes personlig assistans 1994. Reformen kallades "den stora frihetsreformen". Den drevs fram av många engagerade personer, både sådana som själva behövde assistans, som Adolf Ratzka och Vilhelm Ekensteen, och politiker som Bengt Lindqvist och Bengt Westerberg.

Birgitta Andersson, själv assistansanvändare och tidigare ordförande för DHR, beskriver i den digitala tidskriften Assistanskoll hur tidsandan, påverkan från USA och en stark funktionsrättsrörelse gjorde reformen möjlig. Hon beskriver också vad assistansen betydde:

- Med personlig assistans kunde man bestämma mer över sin vardag och sitt liv. Den friheten är svår att föreställa sig för den som aldrig saknat den.

Bristande tillgänglighet som diskriminering

Sedan 2015 räknas bristande tillgänglighet som diskriminering enligt diskrimineringslagen. Den förändringen var också resultatet av många människors långvariga arbete. Jag själv hade förmånen att vara med på ett hörn.

Allt började redan 1990, när USA som första land slog fast att bristande tillgänglighet är diskriminering genom lagen ADA (Americans with Disabilities Act). Det väckte intresse i Sverige både inom funktionsrättsrörelsen och hos politiker.

När jag började på DHR 2002 var frågan om tillgänglighet mycket prioriterad. År 2003 genomfördes den första Marschen för tillgänglighet, med just ett diskrimineringsförbud som mål, och den fortsatte i tio år på ett trettiotal orter. Marschen arrangerades av ett löst sammansatt nätverk och av funktionsrättsrörelsen.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning från 2006 (som började gälla i Sverige 2009) slog fast att tillgänglighet är en mänsklig rättighet och att bristande tillgänglighet kan vara diskriminering. Länderna som skrev under uppmanades att införa det i sin lagstiftning.

Ett svenskt utredningsförslag om detta fanns när diskrimineringslagstiftningen skulle göras om och de olika myndigheterna och lagarna slås samman till en 2009, men just den delen togs bort. Därför tillsattes en ny utredare.

När Hans Ytterbergs utredning *Bortom fagert tal* var klar 2010 hemligstämplades den först som internt material. Då startade vi Facebook-uppropet *Offentliggör diskrimineringsutredningen*. Efter trycket offentliggjordes den och skickades på remiss.

När ett år passerat och inget hänt startade vi *Torsdagsaktionen*. I två år och tre månader stod vi varje torsdag utanför Rosenbad när ministrarna kom till veckans regeringssammanträde. Ibland var vi två personer, ibland flera hundra. Många deltog även via sociala medier eller genom att kontakta politiker lokalt.

Till slut kom beskedet – genom ett telefonsamtal från ansvarig minister Erik Ullenhags medarbetare – att förslaget om bristande tillgänglighet som diskriminering var klart.

Nyckeln till framgång var, återigen, att vi gjorde det tillsammans. Vi blev 30 organisationer som stod bakom. Vi hade politiska allierade. Och vi gav inte upp.

Avslutning

När utvecklingen känns tung eller det verkar som om samhället rör sig åt fel håll kan det vara tröstande – och inspirerande – att minnas att förändring är möjlig. Historien är full av exempel på vad människor kan åstadkomma tillsammans.